

פירושו של 'אור החיים' הקדוש

פרשת קרח

א **ויקח קרח וגו'**. צריך לדעת אומרו **ויקח**, ורז"ל אמרו (במד"ר פי"ח) לקח עצמו לצד א', ולדרך זה חסר עצמו, כי זכרון קרח הוא לומר מי הוא החולק וחסר הנחלק, ואם כוונתו לומר כדברי אונקלוס ואתפליג, אין שיעור תיבת ואתפליג כשיעור תיבת ויקח, אלא שהתרגום מפרש המכוון, והגם שדבריהם אמת עוד יש לאלוה מילין לדייק תיבת ויקח על נכון. ב' יש להעיר על דבר אמת למה יזכיר ה' זכרון הצדיקים יצהר קהת לוי במעשה בלתי הגון כזה ומה צורך יש בדבר, ורז"ל אמרו (שם) שהתפלל יעקב על עצמו שלא יזכר במעשה זה משמע שצריך היה ליזכר אלא שהתפלל, ואני מתפלא גם על אותם שהזכיר. ג' יש לדעת כוונת הכתוב במאמר **ודתן ואבירים** מה כוונת הכתוב בזכרוןם מה מעשיהם, אם לומר שגם הם חלקו עצמן היה לו לכוללן בלקיחה ויאמר ויקחו קרח וגו' ודתן ואבירים, ואם כוונתו לומר שקרח לקח אותם היה לו לומר ויקח קרח וגו' דתן ואבירים וגו'. ד' אומרו **ויקומו** לפני משה מה יגיד הכתוב בקימה זו, אם לומר שבאו לחלוק, אחרי כן הוא אומר ויקהלו וגו' ויאמרו וגו', ואם לומר שעמדו בקומה זקופה לפניו, היה לו לומר ויקומו אחר ויקהלו על זה הדרך ויקהלו וגו' ויקומו וגו' ויאמרו וגו', ולמה הפסיק בין ויקומו לויקהלו במאמר ואנשים מבני ישראל וגו'.

אכ נתכוון הכתוב להודיע יסוד דבר המחלוקת, שיאמר אדם מנין עלה על דעת קרח לחלוק על נביא נאמן אשר צדקו נבואתו וקרח חכם גדול היה ואיך נשתטה לעשות הדבר הזה הלא כל ישראל ירגמו אותו אכן, לזה אמר הטעמים שלקח בדעתו לבא לריב, ראשונה **בן יצהר** פירוש היותו בן יצהר שהוא גדול מב' אחים הבאים אחריו בבני קהת ואינם יכולין להחציף פניהם כנגדו כי גדול מהם, ב' **בן קהת** הוא המעולה שבבני לוי שהיו נושאים קדש הקדשים, ואמרו רז"ל (שם) קרח מנושאי הארון היה ואין גרשון ומררי ידברו כנגדו, **בן לוי** שהוא שבט מעולה מכל ישראל ואין שאר השבטים מקפחין אותו בדברו לפני משה כי מעולה הוא מכל שאר השבטים גם מכל בני לוי גם בענפי קהת הוא מדרגה ראשונה לב' האחים הבאים אחריו שהם חברון ועוזיאל, ואמרו **ודתן ואבירים** וגו' פירוש גם אותם לקח כדי לערער גם מכחם שהם גדולי שבט ראובן הבכור ליעקב, ובאמצעות זה החשיבו עצמן **ויקומו לפני משה** פירוש קימה ומעלה בהשואה עם משה, קרח למה שהוא כנזר, ודתן ואבירים לצד היותם גדולי ראובן שהוא גדול מכל האחים וגם מלוי, ואמרו **ואנשים** וגו' פירוש גם אלו לקח עמו לצד היותם גדולי ישראל כדי לחזק זרועותיו, אבל אלו לא באו לגדר זה לקום לפני משה אלא שנקהלו להחזיק דברי קרח ועדתו, ולזה הקדים לומר ויקומו קודם זכרון חמשים ומאתים וגו', ובזה נתישבו כל הדקדוקים:

עוד יתבאר הכתוב בהקדים דבריהם ז"ל (שם) שאמרו שעיקר מחלוקתו של קרח הוא על אליצפן בן עוזיאל שנתן לו משה הנשיאות, והודיע הכתוב שלקח קרח מערכת הסתירות במעשה משה, ראשונה טענת היותו בן יצהר, ממה נפשך אם אתה בא אחר הגדול שבבנים ולזה נתת הכהונה לאהרן לצד היותו בן עמרם אם כן מהטעם עצמו לי יאות הנשיאות לצד שאני בן יצהר שני לעמרם שהוא בן קהת שהוא הענף עצמו שבא ממנו אהרן וקודם לחברון ועוזיאל, ולמה נתת הנשיאות לאליצפן, הרי מעשיך מוכיחות שאין גדולה לגדול שבבנים, אם כן חוזר הדין למה שנתת הכהונה לאהרן מטעם שעמרם הוא הבכור אין טעם זה טעם, ומעתה כיון שמצאו דברי משה סתורים אם כן נכנס בבחינת דבר שקר ח"ו וגם בכהונת אהרן לא יאמנו דבריו לילך בו אחר הקדמת עמרם אלא כל שבט לוי בהשואה הוא, והוא מה שרמז במאמר בן לוי, ולצד שחש קרח שלא יקובלו טענותיו אלא לבטל נשיאות אליצפן אבל לומר שאין לחוש לקדימת עמרם ליצהר אין שומע לו כי מודעת זאת שהגדול קודם במעלה, לזה הקיף בטענת ראובן הבכור לכל השבטים ולקח גדולי ראובן, והוא מאמר **דתן ואבירים** וגו' **בני ראובן** לומר כי אם תכריחו לומר הלך אחר הגדול נלך אחר הבכור שבכל האחים ולו יותן הכהונה, ואמרו **ויקומו לפני משה** פירוש לערוך מערכת הסתירות להפיל דבריו, ואמרו **ואנשים מבני ישראל** וגו' הביאם להעריך לפניהם הוכחות מריבתו שלא ידחנו בכח השררה:

ולרז"ל ראיתי שאמרו (סנהדרין קט:): טעם שהזכיר הכתוב זכרון מולידיו וזה לשונם קרח שעשה קרחה בישראל, בן יצהר שהרתיח את העולם כצהרים, בן קהת שקיהה שיני מולידיו, בן לוי שנעשה לוייה לגיהנם, ולחשוב גם בן יעקב שעקב עצמו לגיהנם, יעקב ביקש רחמים וכו' עד כאן. ובעיני יפלא למה יכנה דברים הרעים לשמות הצדיקים ולא די זה אלא שמקשה בעל הדרשה ולחשוב בן יעקב וכו' אשר לא נכון להזכיר שם מבחר האבות בדרך זה, עוד יש להעיר באומרים שעקב עצמו לגיהנם הלא כבר אמר בן לוי שנתלזה לגיהנם ולמה יכפול הדבר ב' פעמים:

ולהאיר אור תורה אסדר ב' ג' גרגרים מסתרי תורה, הא' כי ענפי הקדושה אשר הכין וסדר המאציל ברוך הוא הם שבילי ומשפטי התורה אשר חקק ה' ביד משה עבדו, וכל המחליף סדר מסדרו הנה הוא עוקר הענף ההוא בסוד בחינת נשמתו ועושה הענף ההוא ענף רע כי יסתלק ממנו כח המקדש, וזה לך האות סוד הקרבן אשר יתפגל ויחשב טמא במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו ובנותר וירד מכבוד קדושתו להיות טמא ומחייב אוכליו כרת:

ב' כי הענף עצמו שבו פעל און הוא קודם לשלוח בו יד בסוד (ירמי' ב) תיסרך רעתך, נמצאת אומר כי ענף הקדושה יהפך לרעה ויהיה הודו לו למשחית רחמנא ליצלן:

ג' דע כי בחינת הנשמות אשר נטע ה' בעמו הם אותיות התורה כידוע לידועי חן:

ד' דע כי כשברא ה' את האדם ברא נטע אחד שבו כלולים כל ענפי הקדושה, וכשחטא ונפגם נפגמו כל הנשמות שהיו תלויים בו וכל שיצאו ממנו פגומים היו, עד שיצתה נפש אברהם אבינו ונתלבנה באמצעות עשר נסיונות ונתברר הפסולת בישמעאל ויצתה נשמת יצחק ונתלבנה בעקדה, ונתברר הפסולת בתגבורת האש הוא עשו ויצתה נשמת יעקב בלא שום דופי, והוא מה שהעירונו רז"ל במאמרם (ב"מ פד.) שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמאה עד כאן. פירוש שלא היה בו פסולת כאדם קודם שחטא:

נמצינו אומרים שהאילן הוא יעקב, ויצאו ממנו י"ב ענפים, ואחד מהם הוא לוי, ענף זה העניף ג' ענפים גרשון קהת ומררי, וקהת העניף ד' ענפים עמרם יצהר חברון ועוזיאל, וענפי יצהר הוא קרח, והנה בבא קרח להחליף ענפי הקדושה ולהפך הכהונה ממקומה נפגמו ענפי הקדושה שבשורש נשמתו שהיו כולן לשבח, והתחיל ממטה למעלה בראשונה הענף עצמו שהוא קרח בתחלה היה נקרא קרח טהור, בן יצהר שהיה מאיר לעולם כצהרים, בן קהת שהיה מקהה שיני כל רואה גדולתו ומעלתו, בן לוי שנתלוה מיום לידתו להקב"ה בכמה מעלות, ועכשיו הענף עצמו שנקרא קרח נפגם ועשה בו קרחה, ולא ענפו לבד אלא גם שורש הענף שבא ממנו שהוא יצהר נהפך לרעה כשורש נשמתו והרתיע כל העולם כולו כצהרים, ולא שורש אחד לבד אלא גם שורש שלמעלה ממנו שהוא בן קהת נהפך לרעה להקהות שיני מולידי, ולא זו בלבד אלא גם שורש הענף הראשון שיצא מיעקב שורש של נפש קרח אשר שם נעקרה נפגמה ועשתה בו נקמה ללוותו לגיהנם, וממה שלא הזכיר הכתוב בן יעקב עדיין שורש הראשון שהוא בעיקר האילן שהוא יעקב לא נודעו מעשיו אם גם עדין הגיע הפגם ונמצא נעקר שורשו של קרח מעיקרו או לא:

ודע שיש מחלוקת רז"ל (סנהדרין קח.) בקרח ועדתו אם יש להם חלק לעולם הבא, למאן דאמר אין לו חלק לעולם הבא, גם שורשו ביעקב נמק, והוא מה ששאל השואל ולחשוב בן יעקב, ודקדק לומר שעקב עצמו לגיהנם פירוש לא נתלוה לבד שהוא לזמן מועט אלא עד סוף העולם, והוא מה שרמז במאמר שעקב עצמו לשון סוף ותכלית כעקבים שהם סוף תכונת האדם, ורז"ל ישתמשו בלשון זה כאומרם (סוטה מט:) בעקבות משיחא וכו', ותירץ לפי שהתפלל על עצמו וכו' פירוש לעולם שכן הוא אלא שה' עשה נחת רוח ליעקב שהתפלל וכו', או אפשר שסובר שיש לו חלק לעולם הבא וזו היתה תפלתו של יעקב שלא יגיע כח החטא עד עיקר השורש שביעקב ולא ינתק חבל הכסף מעיקרו ויש תקוה לאחריתם, והוא מאמר התנא (סנהדרין שם) עליהם אמר הכתוב (ש"א ב) מוריד שאול ויעל, וראיתי לדקדק אומר ויעל ולא אמר ומעלה כשיעור שאמר בסמוך ה' ממית ומחיה וכמו כן אמר אחר כך ה' מוריש ומעשיר, אכן נתכוון לומר דברי התנא עצמו שעל עדת קרח הוא מדבר, לזה אמר ויעל פירוש כבר העלה אותם קודם שהורידם שהרי קדמה תפלת יעקב לירידתם ומאז נכתבו בספר העליה:

ג' רב לכם כי כל העדה וגו' ומדוע וגו'. פירוש רבנות גדולה נטלתם לעצמכם יותר מהראוי, ואם תאמר מה היא הרבנות הגדולה, כי כל העדה כולם קדושים ועוד להם שבתוכם ה' מה שלא השיגה אומה בעולם ואתם רבנים עליהם, עוד רמזו במאמר זה לומר כי השכינה שכנה לכבוד ישראל לא לכבוד אהרן והוא מאמר **בתוכם ה'**, ואומר **ומדוע וגו'** פירוש למה אתם מוסיפין היכר הרוממות לעצמיכם עליהם, הכוונה בזה שהם אומרים שאיש ישראל הקרב לגדר שעומד בו אהרן חייב מיתה זו יפליג הנשיאות על קהל ה' ואין ראוי לזלזל כל כך בקהל קדוש קרובי אל עליון לפסלם לבלתי הקרב לעבוד לה' אלהיהם:

ד' וישמע משה ויפול וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר **וישמע** אחר שאמר הכתוב ויאמרו אליהם מנין יעלה על הדעת שלא ישמע. עוד צריך לדעת מה זאת נפילה. ונראה כי לצד שהמלגלים לא גמרו

גזרת המכוון של הצעת הדברים הודיע הכתוב שהבין משה תכלית הדברים הגם שלא פירשו דבריהם, ואומרו **ויפול וגו'** נגד מה שאמרו שהם מתנשאים על קהל ה' שכללו בדבריהם משה ואהרן כנגד מה שנוגע למשה נפל על פניו להראות קצה האחרון ההכנעה ושיוה נפשו כעפר הארץ כעבד המשתחוה לפני השררה, וכנגד גדולת אהרן אמר **וידבר אל קרח וגו' בקר וגו'** פירוש לא תצדיקו דברי בזה עד שתבחינו אם ממני יצאו הדברים אם מה' יצא הדבר:

בקר ויודע וגו'. טעם אומרו בוקר וגו' ולא עשה המבחן באותו זמן עצמו, אולי שכבר נעשה קטורת של בין הערבים שבו המבחן, עוד שלא יחשדוהו שעשה המבחן בזמן בלתי הגון שהוא בין הערבים שאינו זמן הרצון, וכמאמרם ז"ל בזה הקדוש (ח"ב לט:): שהוא זמן תגבורת הדינים. עוד נתכוון בזה איש האלהים לתת להם זמן הלילה להתבונן במעשיהם אולי יכירו כי לא טוב עושים ויחזרו בתשובה ורז"ל אמרו (במד"ד פי"ח) טעמים אחרים למה עכב עד בקר, אלו ואלו דברי אלהים חיים:

את אשר לו ואת הקדוש וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר **את אשר לו ואת הקדוש**, ורז"ל אמרו (זוהר כאן) **אשר לו זו ליה הקדוש זו כהונה**, וצריך לדעת למה הוצרך להזכיר ענין הלוי כיון שלא ערערו אלא על הכהונה, ולפי מה שפרשתי כי קרח לקח גדולי שבט ראובן עמו בטענתו שתחזיר הגדולה לבכור שבאחים לזה הוכרח להשיב גם על החלוקה זו:

עוד יתבאר בהעיר עוד למה כפל לומר **את אשר יבחר בו יקריב אליו**, אכן ירצה על זה הדרך לצד שבערעורם יש ב' פנים, האחד כי אהרן אינו ראוי כל כך כי יש בהם גדולים וטובים ממנו, והב' שישנו לכיוצא בו בעם הראויים לעמוד לשרת עמו, לזה כנגד מה שנוגע לכהונת אהרן שיש ראוי ממנו אמר **את אשר לו פירוש אשר מזומן לו לעבודתו מתחילת הבריאה**, על דרך אומרו (ירמי' א') בטרם אצרך בבטן וגו', **ואת הקדוש פירוש אחר שיצא לעולם קדש עצמו ועשה עצמו כלי ראוי לשרת בקודש**, ודקדק לומר **והקריב** לרמוז שכבר הקריבו והשרה שכירתו על ידו, וכנגד המובן מהם שרצונם להוסיף עליו אמר **ואת אשר יבחר בו יקריב אליו** אם יש ראויים כיוצא באהרן לעמוד גם כן לשרת יקריב אליו:

ויקרב וגו'. צריך לדעת מה היא ההבדלה שאמר בפסוק שלפני זה ומה היא הקריבה שאמר כאן, ואולי שנתכוון לב' הדרגות הא' הוא הבדלת שבט לוי מעדת ישראל בדרך כלל וכנגד זה אמר כי **הבדיל וגו' מעדת ישראל** והב' הקרבת בני קהת שהקריבם יותר משאר הלויים לשאת קדש קדשים, ועיין מה שפירשתי בפסוק (ד' ב') נשא את ראש בני קהת, וכנגד זה אמר **ויקרב אותך ואת כל אחיך** פירוש ענף הקהתים בני לוי, ודקדק לומר **אותך** רמז לו שכולן נסמכין עליו והוא גדול שבכולן:

יא' לכן אתה וכל וגו'. אומרו **לכן** הוא שבועה, והשבועה היא שנועדים על ה' וזה הוא שיעור הדבר אתה וכל עדתך הנועדים בשבועה שעל ה' אתם נועדים לסתור דבריו, ואמר כן אולי ירתעו וירעדו מלהחזיק במחלוקת:

יב' וישלח משה לקרא וגו'. נתחכם בזה לדבר עמם ביחוד שלא בשעת הוועד אולי ירויח דעתם אחד לאחד, גם באמצעות החשיבות אשר הוא מחשיבם לדבר אליהם מכללות הנועדים יתרכך לבם להטות אוזן, ודקדק הכתוב לומר **וישלח משה לקרא וגו'** שלא היה צריך לזכרון משה ויסמוך על זכרונו בסמוך, אלא להעיר מי הוא השולח משה מלך ישראל ונביא ה' לקרא לב' הדיוטות אולי בזה יתעשתו להטות אזנם אליו:

לא נעלה וגו' המעט וגו'. אומרו **לא נעלה**, לפי מה שפירשתי שנתחכם משה לעשות להם מעלה לדבר עמהם ביחוד אמרו אין אנו חפצים במעלה זו שאתה מחשיב אותנו לשלוח אחרינו, גם נתכוונו במאמר זה לומר שהגם ששליחות זה יהיה להנאתם לעשות להם איזה כבוד ומעלה אף על פי כן **לא נעלה**, מואסים הם אותה המעלה אשר תבא להם ממשה, ונתנו טעם לדבריהם ואומרו **המעט כי העליתנו וגו' פירוש הקטן דבר זה שעשית לנו שהעליתנו פירוש עשית לנו הדבר בגדר העלאתו וכבוד ביציאת מצרים והיה תכלית העליה ירידה מארץ זבת חלב ודבש שהיינו שם להמיתנו במדבר אם כן מעלותיך אינם אלא השפלות וירידות, ואמרו כי **תשתר וגו' פירוש אין טעמך בכל העניינים אלא להשתר לא להטיב לנו**, גם בשליחות זה שאתה שולח אחרינו לא לטובתינו אתה מתכוון אלא להשתר, והוא אומרו **גם השתר**, גם נתכוונו בכפל **תשתר גם השתר** לומר כי שררותו של משה היא כפולה ומכופלת מהשררה שהיתה עליהם קודם צאתם ממצרים, וזה שיעור הדברים כי תשתר עלינו בריבוי השררות, והוא אומרו **גם השתר**, ואולי שרמזו לו גם כן שהוא חפץ להתעכב במדבר להמשיך השררה של עצמו לפי מה שאמרו ז"ל (שמו"ד פ"ה) כי מלכותו של משה לא היתה עומדת אלא במדבר, ולזה אמרו **גם השתר**:**

יִדְ אֵף לֹא אֵל אֶרֶץ וְגו'. קשה אחר שאמרו להמיתנו במדבר מה מקום להתרעם על מדרגה קטנה ממנה, ורש"י ז"ל ישב בדוחק, ואולי שנתכוונו לומר ששלילת הליכתם אצלו לא לצד גדר הרעה שקבלו ממנו שהוציאם להמיתם במדבר אלא אפילו לצד העדר הטוב המובטחים ממנו לבד, והוא אומר **אֵף לֹא אֵל** וגו' פירוש אֵף לצד לא אֵל אֶרֶץ וגו' לטעם זה לבד העיני האנשים וגו' ומכל שכן שסבבם הקרבת הנזק:

העיני וגו' לא נעלה. פירוש בוחרים ניקור עיניהם ממעלה אשר יובטחו בה ממנו, בזה גילו עוצם הפלגת השנאה אשר שנאה טובת הצדיק אצלם יותר מניקור עיניהם, לזה חרה אפו של משה מאוד:

טו ויאמר אל ה' אל תפן וגו'. הכוונה לצד שראה הפלאת שנאת הרשעים עמו מזה הכיר היותם בחינת הרע גמור אשר טבעו לשנא בחינת הטוב שנאת מות בלא סיבה, ולזה אמר אל ה' **אל תפן אל מנחתם**, והכוונה בזה לצד שאין לך אדם שאין בידו מצות ומעשים טובים, וכבר קדם לנו שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה ובריה ואפילו של רשעים דכתיב (דברים לב) אל אמונה ואין עול, וצא ולמד משכר פסיעותיו של אותו רשע (סנהדרין צו). אשר על כן חש משה שתעמוד להם איזה מצוה שבידם שהזכות תולה, לזה בקש מה' ואמר **אל תפן אל מנחתם** פירוש אפילו זכות שכבר הגיעה מנחה לה' לא יפן לה ולא יביט אליה:

ואם תאמר איך יבטל מדתו ית' לאנשים ההם לעוות משפטם:

דע כי הצדיקים יש כח בהם להפקיע זכות הנמצאת לרשעים כשיראו שהם מוחלטים ברע, והוא סוד (ש"ב כג) צדיק מושל יראת אלהים פירוש מושל ביראת ה' שיעשה האדם אם יראה בעיניהם להפקיע זכותו ממנו יש כח בידם מה שאין הקדוש ברוך הוא כביכול עושה, ותמצא בדין שלמטה כיוצא בדבר שיכולין בית דין להפקיע נכסי אדם רשע כאומרם (גיטין לו): הפקר בית דין הפקר, ואם תאמר למה לך משה להפליא עונשם של אלו, ואם לצד שנאתם אותו לא מפני זה יתחייבו כל כך עונש, גם יש לבעל הדין לחוש כאן ולומר אין אדם נחשד על דבר אלא אם כן יש בו (מוע"ק יח), ואם אין בו כולו יש בו מקצתו, לזה אמר לפני ה' טעם המספיק לחייבם, והתחיל להסיר מיחוש החשד ואמר **לא חמור** וגו' פירוש אין להם מקום לחושדני ממנו בשררה, שהרי דרך המלכים לקחת צורכיהם מהעם ובפרט בעניינים שהם לצורך העם, והוא אפילו חמור אחד שהיה צריך לו לבוא עליו ולגואלם לא נשא, ואם כן מנין להם מקום לחושדו בשררה:

והוסיף לומר **ולא הרעותי** וגו' פירוש תאמר שיש להם שנאה עמי לאיזו סיבה שגרמתי להם בדבר הרגיל בעולם שיארעו דברים בין בני אדם שמהם יומשכו איבות, **לא הרעותי** וגו' פירוש מימי לא עשיתי להם רעה שתמשך להם שנאה עמי מסיבתה, ודקדק לומר **את אחד מהם** פירוש אפילו בהמשכת הרע מאחד מהם לחברו לא סיבבתי, כמו שתאמר לא באו לפני לדין וחיבבתי את הזכאי או זכיתי את החייב שהרע הוא את אחד מהם פירוש שכשמחייב ממון לאחד לתת לחברו הרעה נמשכת לו מחברו שנטל ממנו מה שאינו חייב לו, ואפילו זה לא עשה עליו השלום לצד שהיה דן בנבואה דין אמת לאמיתו, וכמו שאמרו ז"ל (זוח"ב עה). בפסוק כי יהיה להם דבר בא אלי, מעתה אין סיבה לשנאתם וחשדם בשום אופן ואין זה אלא לצד היותם חלק רע גמור וטבע הרע לשנא הטוב שנאה עזה טבעית בלא סיבה, מעתה כל כיוצא בזה מצוה לעקרו ולהפקיע זכותו לבל יפן ה' למנחתם כי באבוד רשעים רנה, וסובר אני כי האנשים הרשעים האלה אינם בכלל עדת קרח שנאמר עליהם (סנהדרין קח). מוריד שאול ויעל שאלו אבדה תקותם שכולן ענף הקליפה כן יאבדו כל אויבי ה':

טז אתה וכל עדתך היו וגו'. קשה היה לו לומר **אתה וכל עדתך ואהרן** וגו' ובזה לא היה צריך לחזור ולומר **אתה והם**, אולי שנתכוון להזמין הנועדים לבא מחר לברר הדבר, ונתכוון בזה לבל יהיו נשמטים מיום אל יום ויתרבו עליהם מאוהבי המחלוקת, לזה רצה להכריחם לבא מחר לפני ה', אשר על כן לא הזמין אלא הבאים במחלוקת, קרח ועדתו, מה שאין כן אהרן, אלא שהזכירו שיקח מחתתו עמהם:

עוד ירצה לומר שיכינו עצמן בקדושה ובטהרה כדי שיהיו ראויים להיות לפני ה', והוא מאמר **היו לפני ה'**, ואולי כי לזה נתן להם זמן ואמר **מחר**, ובפרט זה לא שתף עמהם אהרן כי מוכן ועומד הוא, אלא שהזכירו אחר כך ואמר **אתה והם ואהרן** שגם הוא יהיה עמהם, והגם שכבר אמר להם הדברים עצמן למעלה דכתיב קחו לכם מחתות וגו' לפני ה' מחר, לפי שהוכיחם בדברים אחרי כן ואמר להם המעט מכם וגו' רב לכם בני לוי וגו' תוכן הדברים יגיד הפכיות מה שאמר מקודם, לזה כשלא קבלו התוכחה חזר לומר דברים הראשונים לעשות מבחן הקטרת:

יז **חמשים ומאתים וגו' ואתה ואהרן וגו'.** כל זה מיותר שכבר אמר **אתה וכל עדתך וגו' ואהרן,** ואם רצה לומר חשבון כולם, למעלה כשאמר עדתך שם היה לו לומר מאתים וחמשים ולא היה צריך לחזור ולהזכיר **אתה ואהרן,** ואולי שנתחכם לומר שלא יתערב קרח עם הר"ן אלא ביחוד עם אהרן, ועשה כן כדי שלא יהיה מקום לטועים אחר קרח לומר כי דבקתו הרעה לצד היותו עם ריבוי מקטירי הקטרת אבל אם היה בפני עצמו היה כאהרן, לזה אמר לו **ואתה ואהרן** בפני עצמכם איש מחתתו, והגם שכולן הקריבו יחד, עם כל זה נעשו ב' כתות כת אחת קרח ואהרן וכת ב' ר"ן איש:

יט **ויקהל עליהם וגו'.** פירוש שלא נקהלו לרצונם אלא קרח הקהילם, וכפי זה יגיד הכתוב שבח העדה. או ירצה לתת טעם למאמר ה' שבא אחר כך **הבדלו מתוך העדה וגו' ואכלה אותם,** ויאמר האומר אם קרח ועדתו חטאו אלה הצאן למה יכלו, לזה הקדים ואמר כי נקהלו לרצון קרח ולחיתבו ולזה נראים כחפצים במעשיו ולזה אמר ה' **הבדלו וגו' ואכלה אותם:**

וירא כבוד ה' וגו'. נתגלית שכינתו יתברך לכל העדה כדי שיכירו כי הוא העושה משפט כתוב והוא הבורר הראוי לשרת לפניו:

כא **הבדלו מתוך וגו'.** לא על משה ואהרן הוא אומר כי לאלה לא תפגע מדת הדין הגם שיהיו בתוך העדה הכלה ח"ו, וזה לך האות אהרן שהיה בתוך עדת קדח ונבקעה האדמה תחתיהם ולא נפגע, אלא כוונת מאמר ה' הוא על הצדיקים שהיו בתוך העדה כיהושע וכלב ושאר הצדיקים ובני בתיהם של משה ואהרן ושל שאר הצדיקים, ולזה אמר קודם למאמר הבדלו **וידבר ה' אל משה וגו' לאמר,** ואם על משה ואהרן הוא אומר לא היה צריך לומר **תיבת לאמר,** אלא לאמר לעדת הצדיקים הבחונים אצלם ולבניהם ובני ביתם שהיו בתוך העדה:

ואכלה אותם כרגע. צריך לדעת למה אמר **כרגע** ואם להודיע כי הוא שגיא כח להרוג ששים ריבוא כרגע כבר הודיע זה מקודם דכתיב (שמות לג) רגע א' אעלה בקרבך וכליתך. ונראה לפי דברי המדרש (רבה) שהביא רש"י בפסוק ויפול על פניו זה בידם סרחון רביעי, בעגל במתאוננים במרגלים וכו' עד כאן. אם כן עון המרגלים קדם למחלוקת קרח, ושם פירשתי כי גזירת כליה שגזר ה' על הדור ההוא נתקיימה אלא שהועילה תפלת משה שלא ימות העם כאיש אחד אלא בהמשך זמן ארוך, אם כן העדה כבר היא מחוייבת כליה, לזה בא מאמר ה' כאן בחידוש הגזירה שיהיה **כרגע** פירוש שלא יאריך להם הזמן כמו שנתרצה מקודם, ולדרך זה מצאנו נחת רוח לקושיא שבענין למה יגזור ה' מיתה על עדת ישראל שלא היתה ידם במעל וכמו שנתגלה ממאמר משה בסמוך, ולדברינו לצד שכבר היו ישראל מחוייבי מיתה מעון המרגלים אלא שה' האריך להם זמן ואמרו ז"ל (שבת לב.) שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, וציוו למי שיש בידו שיחה בין ישתבח ליוצר לחזור מעורכי המלחמה (ירושלמי) הגם שאין בחטא כדי להמית, וכמו כן במה שלפנינו כיון שהיו מחוייבי מיתה אין נמלטים בצאת המשחית ויכלו באפס תקוה:

שוב הצצתי וראיתי כי דברי ה' כאן הם רפואה ותעלה לעדת ישראל, כי אם לא היה ה' אומר **הבדלו מתוך העדה** והיה יוצא המשחית היו נמלטים הצדיקים שלא היו בכלל גזירת המרגלים וכל שהיו בכלל גזירת המרגלים היה המשחית מכלה אותם, ולומר ה' לישראל שיהיו נבדלים מהם לבל יקר להם מקרה רע, לא היה להם זכות לזה שהרי סוף סוף היה בידם שמץ מהחטא שלא מיחו בקרח ואדברא באו לרצונו, לזה נתחכם ה' וצוה למשה ואהרן להבדיל הצדיקים והעירו לבקש רחמים עליהם ובאמצעות זכותו של משה אמר ה' אליו **דבר אל העדה וגו' העלו מסביב וגו'**, ולדרך זה נוכל לפרש כי מאמר ה' שאמר למשה ואהרן **הבדלו** לא בא הדיבור אלא להעירם להתפלל לא שהיה צריך משה להבדיל לבל יספו בחטאת קרח, ואולי כי הוא זה מה שרמז במאמר **לאמר** פירוש שתכלית המאמר האמור בענין הוא לאמר מאמר הבא אחריו שהוא ענין הבדלת ישראל מעדת קרח כי לענין משה ואהרן אין צריכין להבדל, וכפי זה אין אנו צריכין למה שפירשנו שבא הדיבור על בני בתיהם ועל הצדיקים שכיוצא בהם:

כב **ויאמרו אל אלהי הרוחות וגו'.** אמר שם **אל,** לצד שראה התעוררות תגבורת הדינים הזכיר חסד אל למתק הדינים ואמרו **אלהי הרוחות לכל בשר** טען טענה הנשמעת לפני הבורא כי ה' חפץ שכל הרוחות יקבלו אלהותו עליהם בעודם בבשר בעולם הזה והוא אמרו **אלהי הרוחות** פירוש הרוחות הוא לשון מחשבה ורצון על דרך אומרו (יחזקאל כ) העולה על רוחכם, ואם כן הגם שהמשפט אשר יעשה לכלותם כרגע הוא משפט אמת וכמו שכתבתי הטעם למעלה, עם כל זה לפי הנראה במעשה הוא שאיש א' יחטא ועל כל העדה תקצוף שאין כל העדה בחטא זה ואתה ממית כולן ומעתה ח"ו הרוח תמאן באלהות כזה:

עוד נתכוון לדבר לפניו דברי ריצוי המתקבל לפניו, על פי מה שקדם לו בידיעת הדרגת החפץ שיש לבורא, האחד הוא שבח והלל אשר יתגו לו צבא מעלה, למעלה ממנו שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים מב' אוצרות החיים, אוצר א' של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה שעליהם אמרו ז"ל (יבמות סב.) עד שיכלו נשמות שבגוף, ואוצר ב' של נשמות שכבר באו לעולם הזה וחזרו ונתנו באוצר החיים, וכולם נותנים שיר ושבח והודאה לבורא יתעלה שמו בסוד (משלי טז) כל פעל ה' למענהו. למעלה מהם השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה אשר הם תוך הבשר והוא מונעם מהכיר ה' והם מתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל, וכמו שמבוארים הדברים בהרחבה בספר הזוהר גם בדבריהם ז"ל:

ולזה נתחכם משה וריצה ה' בדבר שהוא חפץ בו ואמר **אלהי הרוחות לכל בשר** שאתה חפץ שאלהותך תהיה לרוחות בזמן שהם בבשר, ואם אתה ממיתם אתה חסר רצון זה, ואין נכון להגביר הדינים שיושבבו הפסד קבלת אלהותך לרוחות שבבשר שהוא רום תכלית חשקך, ואמר האיש **אחד** יחטא לומר שכפי הדין אין להם חיוב כי כולן לא חטאו לחיבתם אלא אתה בא עליהם בקצף שהוא תגבורת הדין, והוא אומר תקצוף:

האיש אחד יחטא. אמר לשון עתיד, לצד שעדיין לא חטא חטא שחייב עליו מיתה שהיא ההקרבה כי עד עתה לא עשה אלא לגלוג ואם היה חוזר בו אין עליו חיוב:

כד} דבר אל העדה לאמר. אמר **דבר** לשון קושי בענין זה שאינו אלא טובה להציל נפשם, להגיד כי יקפיד ה' על הרוצה לחבול בעצמו שלא לעלות, לזה בא דבר מלך שלטון להכריחו לעלות לבל יפסידו עצמן שהם נכסי שמים, ואמר תיבת **לאמר** פעם ב' ולא הספיק במה שקדם לומר **וידבר** וגו' **לאמר**, לצד שאמר דיבור לשון קושי הודיע כי קושי זה עצמו הוא לרוממות עם סגולה שיקפיד ה' על חסרונו. עוד נתכוון בתיבת **לאמר** שאין חיוב לומר בלשון זה עצמו **העלו** וגו' אלא בלשון שיהיה המכוון בו העלו וגו' ואפילו יאמר בלשון אחר, ולזה תמצא שלא אמר העלו אלא סורו נא וגו', ובמקום שיאמר משכן קרח וגו' אמר מעל אהלי האנשים הרשעים האלה:

כנה} יקם משה וילך וגו'. צריך לדעת טעם אומרו **ויקם**, ואם להודיע שהיה יושב מה יצא לנו מהודעה זו, אכן ירצה על דרך אומרו (משלי טז) לפני שבר גאון ולפני כבוד ענוה, ואמרו ז"ל (שמו"ר פמ"ה) השפלותי הגבהתי, והוא מאמר הכתוב ויקם משה קימה היתה לו במה שהלך לדתן ולאבירים האנשים הרשעים אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו והשפיל עצמו הוא והלך אצלם, עליהם נאמר לפני שבר גאון, ועל משה ולפני כבוד ענוה:

כנז} וידבר אל העדה לאמר. פירוש **לאמר** שיאמר להם שכן נאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא לומר להם:

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים. נתחכם עליו השלום לזכותם בנועם דבריו באמצעות שיעריכום בערך רשעים, והוא אומרו **האנשים הרשעים** פירוש שיהיו בעיניהם ערך רשעים ויסורו מעליהם כי יאמינו בכליונם ויראו פן תדבקם הרעה ובשכר זה יחוננם ה', והגם שכבר נתרצה ה' לומר להם העלו, עם כל זה הצדיקים חפצים לצדק בני דורם לאכול מפרי דרכם:

כנד} ויעלו מעל וגו' ודתן ואבירים יצאו וגו'. יודיע הכתוב עוצם רשע הקליפות שאפילו אחר שראו שישראל יראו לנפשם פן תדבקם הרעה אשר תמצא את דתן ואבירים אף על פי כן יצאו נצבים, ומזה נתרשג משה ואמר **בזאת תדעון** וגו' פירוש כיון שראה שלא הרגישו דתן ואבירים מההרגש שעשו ישראל שעלו מסביב ואדרבא יצאו בקומה זקופה דן משה בדעתו בודאי כי הרשעים חושבים ברעתם כי משה עושה דברים אלו מדעתו בתחבולות וערמות לומר להם להתרחק כדי שיראו ויחתו ולא מדברי ה', לזה אמר **בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה** פירוש אפילו פרטי דברים אלו, והתנה כי מלבד שימותו עוד להם שימותו מיתה משונה מכל המיתות ובסמוך יתבאר עוד:

כנה} בזאת תדעון וגו' כי לא מלבי. צריך לדעת איך יחשוב משה לעם ה' שעדיין לא האמינו בו לנביא אמת, עוד למה כפל לומר **לא מלבי**, ואולי כי צד החשד היה על זה הדרך כי לצד שמצא משה חן בעיני ה' כשהיה משה חפץ לתת גדולה לאחד מקרוביו כגון הכהונה לאהרן והנשיאות לאליצפן וכדומה היה עושה ונמלך בה' והיה ה' מסכים על ידו, או היה חפץ וחושק בלבו לתת לאחיו וכדומה וה' נתן לו תאות לבו, אבל לא לצד שיש עיכוב בדבר כי הוא זה הראוי לכהונה, לזה אמר **בזאת תדעון כי ה' שלחני** לעשות את וגו' לא שהייתי עושה והוא מסכים על ידי למה שהייתי חפץ בדעתי, וכנגד חש

הב' שהיה חושק בלבו על הדבר אמר **כי לא מלבי** פירוש לא הייתי אני חפץ בדבר וה' מסכים על מה שבלבי, ושיעור תיבת **כי** הוא על זה הדרך טעם שאיני צריך להוכיח שה' שלחני לשלול שאני עושה מה שלא הסכים ה' עליו, אלא לשלול שלא מלבי היו הדברים כנזכר והבן:

אם כמות כל האדם. פירוש על דרך אומרם בפסוק אשר יעשה אותם האדם אפילו גוי, (ב"ק לח.) וכאן נתכוון לומר שאפילו במיתת האומות שהיא מיתה מנוולת זה בערך המיתה עצמה וכנגד הגוף אמר **ופקודת כל האדם** וגו' על דרך אומרם (מ"ב ט) פקדו את הארורה וקברוה קברו כדרך כל הארץ, **לא ה' שלחני** פירוש אלא מלבי וה' לא מיחה בי, **ואם בריאה** וגו' שבזה תהיה להם מיתה רעה ויאבדו גוף כנפש:

[ל] ואם בריאה וגו'. כפל לומר **בריאה יברא ה'**, יתבאר על דרך אומרם ז"ל (סנהדרין לז:): בפסוק ארור וכו' האדמה אשר פצתה את פיה שמאותו יום נסתם ונחתם פי הארץ, וכשהיא רוצה לומר שירה לפני ה' כדרך כל הנבראים שאומרים שירה לפני הבורא היא אומרת בכנפיה דכתיב (ישעי' כד) מכנף הארץ זמירות שמענו, וכאן כשרצה משה להעניש הרשעים ההם אמר **ואם בריאה** פירוש אותה בריאה שכבר ברא ה' שהיא פי הארץ ועל ידי מעשה נסתם והיה כלא היה עתה יחזור ה' לברוא אותה הבריאה שיהיה לה פה ופצתה הארץ את פיה שהיה לה מקודם ובלעה אותם. ואולי כי זה יהיה לה תיקון למה שפצתה לבלוע איש צדיק עתה תפצה פיה לבלוע אויבי ה':

[לא] ככלותו וגו' את כל הדברים. פירוש לא איחרה ולא קדמה אלא המתינה עד שאמר כל הדברים הצריכין בענין ותכף לכלותו נבקעה:

ותבקע האדמה וגו' ותפתח הארץ וגו'. ולא הספיק לומר **ותפתח** וגו' או **ותבקע** עוד אמר בבקיעה האדמה ובפתיחה הארץ, אולי כי לא היה שם פה הארץ במקום דריסת רגליהם לזה נבקעה האדמה אשר היו עומדים עליה ונזדמן שם פה הארץ ונפתחה, ולזה כנגד המקום שהיו עומדים בו אמר **ותבקע האדמה**, וכנגד פי הארץ אמר **ותפתח הארץ** וגו':

[לב] וירדו וגו' שאולה. פירוש שלא שלטה בהם הארץ להורגם אלא נשאר חיים ונתנתן הארץ בפקדון לגיהנם, והוא אומרם **חיים שאולה** ולא אמר לשאול, והגם שכל תיבה שצריכה למ"ד בתחילה הטיל לה ה"א בסופה, **עם** כל זה לא לחנם יעשה כן, ויכוין שאחר שירדו לשאול נתן ה' בהם כח ולא מתו, ע"ד אומרם ז"ל (סנהדרין ק:): שהקב"ה נותן כח ברשעים לקבל ענשם, כמו כן אלו נשאר חיים אחר שהיו בשאול עצמה כדי שירבה הרגשתם, ואם היה אומר לשאול היה נשמע שלא היו חיים אלא עד הגעתם לשאול ובהגיעם מתו ולא היה להם חיות אחר שהגיעו לשאול:

במדבר פרק יז

[ב] אמור אל אלעזר. טעם **אלעזר** לצד שלא החשיב ה' הדבר שיעשה על ידי אהרן שהוא כהן גדול, או לצד שעל ידי אהרן נעשה המשפט ומתו מקריבי המחנות לא רצה ה' שיעשה על ידו הרמת המחנות:

וירם את המחנות. צריך לדעת למה אמר **וירם** בוא"ו כיון שזה הוא התחלת המצוה. ונראה שנתכוון להוסיף על ענין ראשון שהוא בליעת קרח ועדתו שראו עם בני ישראל כי מה' יצא דבר כהונת אהרן ועוד הוסיף תוקף וחוזק הכהונה ביד אהרן לדורות שירם המחנות וגו' ועשו אותם רקועי פחים וגו' ויהיו לאות לבני ישראל וגו' זכרון לבני ישראל וגו':

[ג] החטאים האלה בנפשותם. אולי שנתכוון להוציא מלבם לבל ידאגו על היות הדבר בסיבתם, גם לבל יחשוב אדם מישראל כי הם היו להם סיבה, לזה אמר **החטאים האלה בנפשותם** פירוש שהם חבלו בעצמן וחסרו נפשם ולא היה להם סיבה מזולתם, ואף על פי כן מצינו שלא הרגישו ישראל בכונת ה' בדברים אלו וילונו על משה וגו' אתם המיתם את עם ה':

כי הקריבו לפני ה' ויקדשו. פירוש טעם שאני מצוך להרים המחנות לא שנתרציתי בקטורת שהקריבו לפני אלא במה שהקריבו פירוש לגופן של מחנות, וקודם שנתנו עליהם קטורת אשר היא זרה ומאוסה אצלי כבר נתקדשו המחנות, והוא אומרם **ויקדשו**, ומידי דהוה כמקריב כלי כסף וכלי זהב למקדש שהם קודש, והגע עצמך אם המקריבין היו נמלכים וחוזרים בהם ולא היו נותנים הקטורת על האש מי היו יוצאין המחנות לחולין, ומעתה לא מפני שנתנו הקטורת עליהן יצאו המחנות מקדושתן,

ומה שטען רמב"ן כנגד רש"י וזה לשונו זה דומה לזר שעשה כלי שרת להקטיר בחוץ, עליו אמר הכתוב הקריבום לפני ה' באוהל מועד פירוש שהקדישום והביאום למקום המקודש:

וה למען אשר לא יקרב וגו' ולא יהיה וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר **ולא יהיה וגו'**, ורז"ל אמרו (סנהדרין קי.) שבאה אזהרה למחזיק במחלוקת שעובר בלאו של ולא יהיה וגו', וחוף מדרכם ז"ל נראה שנתכוון ה' לתת טעם למה הוצרך **לזכרון** זה ולא הספיק באזהרה בתורה לא יקרב איש זר וכל הקרב וגומר תבלענו הארץ, לזה אמר **ולא יהיה כקרח** פירוש אם אני מצוה בלא זכרון זה אני חושש שלא יועיל לאיזה אדם מהם באזהרה וימות כקרח ועדתו, וזכרון זה יועיל שלא יסובב לו להיות כמו שהיה לקרח ולעדתו:

כאשר דבר ה' ביד משה לו. פירוש לצד שאמר **ולא יהיה כקרח וגו'** ממוצא דבר אתה למד שכל העומד מקודם לערער על הכהונה יהיה לו כקרח וכעדתו ודבר זה לא מצינו שהתרה ה' כן, לזה אמר **כאשר דבר ה' ביד משה לו** פירוש לקרח הא למדת שהדברים שאמר משה לקרח ואם בריאה יבא ה' ופצתה האדמה את פיה וגו' היו דברי ה' ביד משה להתרותו ולא אמרן משה מעצמו, והוא אומר **ביד משה לו** פירוש לקרח המוזכר בסמוך:

וילונו כל וגו' לאמר אתם וגו'. צריך לדעת אומרו **לאמר** אחר שהתלונה היא על משה ועל אהרן מה מקום לומר **לאמר**, ואולי כי העם לא אמרו הדברים ככתבן אתם המיתם את עם ה' אלא אמרו דברי תלונות שכונת כללות דבריהם היא אתם המיתם וגו', לזה אמר **וילונו** וגו' וכונת תלונתם היא **לאמר** להם אתם המיתם וגו':

עוד ירצה בהעיר עוד איך טח מראות עיניהם לעשות תלונה על משה בלא סיבה מה פשעו ומה חטאתו, ומה גם אחר שראו כמה השפיל עצמו לפני דתן ואבירם אולי ישובו וכו' זה יגיד שהשתדל לבל ימותו. אכן תרעומת העדה היתה על מה שעשה משה המבחן של הקטרת בכולן יחד שהיה לו לעשות המבחן בקרח לבד וכשהיה ה' עושה בו המשפט לא היו נגשים המאיתים וחמשים נשיאי עדה ולא היו מתים, והוא אומר **לאמר אתם המיתם וגו'** פירוש במאמרכם שאמרתם להם קחו איש מחתנתו וגו' חמשים ומאיתים בזה המיתם את עם ה', ולא התרעמו העדה על מיתת קרח דתן ואבירם אלא על המאיתים וחמשים שכולן היו ראשי סנהדראות, ולדברי רז"ל שאמרו שתרעומת העדה היתה למה שציום להקטיר הקטורת שהיא עבודה יותר קדושה וחמורה ולא עשה המבחן באחד משאר עבודות, יתבאר גם כן על זה הדרך **לאמר אתם המיתם** פירוש במאמרכם שאמרתם להם להקטיר קטורת אתם הייתם סיבה שימותו:

וה הרמו מתוך וגו'. פירוש לא על משה ואהרן הוא מדבר אלא על אותם שלא היו בכלל המלינים, והעד הנאמן אומר **וידבר וגו' לאמר** ופירוש לאחרים, ודקדק הכתוב לומר **הזאת** להראות באצבע במלינים לשלול זולתם שאינן בכלל הכליון, ובזה נתיישב למה הוצרך לומר **הרמו** והרי יכול ה' להמית רשע לפני צדיק כמעשה הריגת בכורי מצרים, ולפי דברינו שעל שאר העם שלא היו בכלל המלינים הוא אומר לפי שהיו בכלל גזירת המרגלים יש צורך בדבר להתרחק לבל תפגע בהם מדת הדין, ומאמר **כרגע** פירשתי למעלה (ט"ז כ"א):

וא קח את המחנה. להיות שאמרו כי סבת השרופים היתה בשביל הקטרת הקטורת שהוא סבב מיתת עם ה' לזה הראה להם כי הגם שהקטורת היה חוף לזמנו וחוף למקומו אדרבא עצר המיתה מעל ישראל, ובזה יצדיקו כי הכל מעשה ה' כי הוא ממית לחייב באין סובב, ורז"ל אמרו (שבת פט.) כי דבר זה למדו מס"מ בעלותו לקבל תורה:

וי יקח אהרן כאשר וגו'. פירוש סמוך לדיבורו של משה ללמדך שלא שהה אפילו רגע. עוד ירצה לצד שהענין כאן הוא הפך הדין להקטיר קטורת חוף לזמנו וחוף למקומו, לזה אמר **ויקח אהרן** וטעם יקח הוא כאשר דבר משה פירוש על פי נביא, ויאמן נביא כשיאמר לעבור על מצוה אחת ממצות התורה לפי שעה, וכאליהו בהר הכרמל (מ"א י"ח):

וי יעמוד בין המתים וגו'. יתבאר על פי דבריהם ז"ל (תנחומא תצוה סי' טו) שאמרו שתפסו למלאך המשחית ומנעו מהשחית ומנה המומתים לבל יוסיף עליהם, והוא אומר **יעמוד בין המתים ובין החיים** פירוש שהגביל מספר המתים מבין החיים לבל יוסיף הכות עוד, ולזה אמר **ויהיו המתים במגפה** י"ד אלף וז' מאות, לומר אלה הם שעמדו במספר המתים ותעצר המגפה שלא יוסיף עוד הכות על מספר זה:

[טו] וישב אהרן וגו' והמגפה נעצרה ה. חזר לומר **והמגפה נעצרה** אחר שכבר אמר ותעצר המגפה, לומר שאפילו אחר שכלה ענן הקטורת ושב אהרן אל משה נשארה המגפה עצורה, שלא תאמר שלא נעצרה אלא כל זמן שהיה עולה ענן הקטורת על דרך אומריו (שמות יז) כאשר ירים משה ידו וגו':

עוד יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (תנחומא שם) שאמרו שלא קבל המשחית מאהרן שאמר לו אני שלוחו של מקום עד שהביאו אל פתח אהל מועד ושמע מפי השכינה, והוא אומר **והמגפה** פירוש מלאך המשחית נקרא מגפה גם הוא החליט להעצר, ולזה דקדק לומר **והמגפה נעצרה** ולמעלה אמר **ותעצר המגפה** פירוש היתה לה מניעה מאהרן אבל הוא לא היה רוצה לימנע מה שאין כן אחר כך גם המגפה הסכימה להיות נעצרה:

[זז] דבר אל בני ישראל וקח מאתם. אומר **דבר** וגו' **וקח מאתם** שנראה שהם ב' ענינים, לצד שיצו ה' על ישראל להביא המטות ועל משה לקחת מאתם לזה אמר **דבר וקח**, והגם שלא הזכיר הבאת ישראל, רמזה בכח ו' של **וקח**, עוד נראה טעם אומר **וקח** בתוספות וא"ו להוסיף על ענין ראשון מלבד זכרון המחנות אשר עשאו ריקועי פחים וגו' עוד **קח מאתם** וגו' להראותם כי באהרן בחר לו יה:

מאתם וגו' מאת כל נשיאיהם. טעם שהוצרך לומר **מאתם** ולא הספיק לומר מאת כל נשיאיהם, לעכב שלא יקח המטות אלא מאתם ולא יקח משה בעדם, ואם היה אומר מאת נשיאיהם מטה מטה לא הייתי מתחייב לומר שהם יביאו והייתי אומר שהוא הדין שיקח משה בשבילם ושלוחו של אדם כמותו, או הייתי אומר שכוונת אומר **מאת נשיאיהם** וגו' שיהיה משלהם ולעולם משה יקח, לזה בא מאמר **מאתם** לעיכוב, וטעם הדבר כדי שלא יהיה מקום לומר כי משה בחר להם עץ לא יצלח:

[יח] ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי וגו'. ממה שלא צוה מקודם לקחת מטה למטה לוי יגיד כי הוא בכלל הי"ב מטות שאמר בסמוך שנים עשר מטות ומטה לוי בכלל הי"ב, ואפשר לומר שככה עשו שלקחו עץ אחד וחלקוהו לי"ב חלקים וכל שבט לקח שיבא מכשורא ואין הפרש בין של אהרן לשל כולן שבזה יצדק המבחן, ובזה ידוייק מאמר הכתוב **ויתנו אליו כל נשיאיהם** וגו' **ומטה אהרן בתוך מטותם** פירוש חלק א' מתוך העץ שממנו לקחו מטותם. שוב בא לידי מאמר רז"ל (במד"ר פי"ח) שאמרו כדברינו:

[כ] והיה האיש אשר אבחר בו וגו'. ולא הספיק כל מה שעשה ה' בקרח, אולי שהיו חושבים כי מה שאירע לקרח הוא על שדבר נגד משה וחלק עליו וה' ינקום נקם על כבוד נביאו נאמן ביתו ולעולם אפשר שיבחר בשאר השבטים לשרתו, לזה צוה ה' לעשות מבחן המטות:

[כג] ויגמול שקדים. רז"ל אמרו (שם) טעם שקדים להעיר שכל המערער על הכהונה פורענותו ממחרת לבוא ע"כ, ונראה שהוכרחו לומר כן שאין ראוי לבעל הנם לבקש פרי הממחר להפריח שנראה ח"ו הפחתת היכולת שמבקש אחר פרי שממחר, לזה אמרו כי יש טעם בדבר שהוצרך להפריח שקדים ולא פרי אחר לומר שממחר ליפרע וכו' שזולת זה היה מוציא חרוב:

[כד] ויעש משה כאשר וגו' כן עשה. טעם שכפל הדבר ירצה על זה הדרך **ויעש כאשר** ה' וגו' פירוש תיכף ומיד כשצוהו ולא איחר, **כאשר** ה' פירוש להשיב כן עשה, וכפי זה מאמר **כאשר** נמשך למעלה ולמטה:

[כח] כל הקרב הקרב וגו'. נתעוררו עתה ולא קודם הגם שכבר נאמר להם דבר זה, על דרך אומרם (שהש"ר בפ' ישקני) מאן דנכים ליה חויא מהבלא וכו':

במדבר פרק-יח

[א] אתה ובניך ובית אביך. פירוש **בית אביך** נראה בעיני שבא על משה שהוא מאביו שגם עליו באה האזהרה, דאלו על הקהתים הלא כהם כשאר ישראל בהכנסת משכן ה', ועוד ממה שאמר בסמוך וגם את אחיך בני לוי וגו' יגיד שעד עתה לא היה מדבר בהם, אלא נראה פירוש **בית אביך** זה משה וכמאן דאמר (זבחים קב.). שלא פסקה כהונה ממשה, ואפילו למאן דאמר שלא נתכהן משה אלא בשבעת ימי המילואים סובר אני שלא נאסר ליכנס למקום דריסת רגלי הכהנים, ורז"ל אמרו (ספרי) וזה לשונם בית אביך אלו הלויים מלמד שהלויים מזהרים על ידי הכהנים עד כאן לשונם, וזה דרך דרש לדרוש בכתוב ההלכות שהיו להם מסיני:

אתך וגו'. צריך לדעת למה אמר **אתך** אחר שהזכיר אהרן בפירוש. ואולי שבא לומר שבכל זמן מוזהרים יחד, לבל תאמר שיש זמן שחייב אהרן ויש זמן שחייבים בניו תלמוד לומר **אתך** לומר שמוזהרים יחד בכל הזמנים:

ג **גם הם גם אתם.** פשט הכתוב הוא **גם הם** כישראל הקרבין **גם אתם** בעדם כמו שקדם לומר אתה וגו' תשאו עון וגו'. ורז"ל אמרו בערכין (יא:): וזה לשונם תניא גם הם גם אתם בשלהם והם בשלכם במיתה, הם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה, אמר אביי משורר ששער בשל חברו במיתה עד כאן. וכתב רש"י דלית ליה לאביי הא מתניתא דקתני הם בשלהם אינם במיתה ואשכח תנא דקאי כותיה עד כאן:

ורמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות כלי המקדש כתב וזה לשונו או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייב מיתה שנאמר ולא ימותו אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה עד כאן, וקשה לכל מה שכתב רמב"ם, בין מה שכתב או שסייע בן לוי וכו' שהרי לכל הסברות שהביא בגמרא לא משמע כן, אם כתנא דברייתא הרי קתני בפירוש הם בשלהם אינם במיתה, אם כתנא של מעשה רבי יהושע בן חנניה, אם כמו שעלה על דעת התלמוד שאמר תנאי היא שרבי יהושע סובר המשורר ששער באזהרה ולא גזרו מסייע ורבי יוחנן סובר במיתה וגזרו מסייע אם כן בין למר ובין למר מסייע אינו אלא גזירה מדרבנן ולמה פסק רמב"ם או שסייע בן לוי וכו' במלאכה וכו' חייב מיתה, ואם לפי מה שדחה הש"ס דכולה עלמא באזהרה וכו' אם כן משורר ששער ממש אינו חייב ומכל שכן מסייע, ואם דעת רמב"ם היא כאביי, ב' תשובות בדבר, א' שאביי לא אמר שסייע אלא משורר ששער ומדברי הש"ס מוכח שיש הפרש בין העושה למסייע, ב' שאביי דורש חיוב לזה מפסוק והזר הקרב יומת ורמב"ם ז"ל כתב דכתיב ולא ימותו שהוא פסוק ולא ימותו גם הם גם אתם, בין מה שכתב רמב"ם בדין כהן שעבד עבודת לוי שאינו במיתה קשה כי מהברייתא שהביא בש"ס (ערכין) שאמרה אתם בשלהם והם בשלכם במיתה ולא הביא התלמוד תנא שחולק בדבר משמע שכן עלה בידם הדבר, ולמה יחולק הרמב"ם על הגמרא:

ונראה כי רמב"ם ז"ל תלא זייניה בברייתא הובאה בספרי (ספרי זוטא) וזה לשונם וכבר בקש רבי יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן גדגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור לאחורין שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים עד כאן, הרי שבן לוי חייב על עבודת בן לוי אחר, ואנו שומעין גם כן שאפילו אינו אלא מסייע חייב מיתה והוא פסק רמב"ם עצמו:

והגם שמהתלמוד משמע בהפך הכריע הרמב"ם כגירסת ספרי מב' טעמים, א' כי לדברי התלמוד בין לקא סלקא דעתך בין למה שדחה התלמוד דכולה עלמא באזהרה בין לרבי יהושע בין לרבי יוחנן אין המשורר יכול להיות שוער ולא נחלקו אלא במסייע אם כן מה הוא זה שאומר רבי יוחנן חזור בך שאתה מן המשוררים וכו' הלא גם רבי יהושע יודע זה, ולא היה לו לומר אלא חזור שאף המסייע אסור משום גזירת רבנן, ועוד כשנאמר שהמשורר אינו יכול להיות שוער מה לי שוער לבדו או עם אחר הלא מלאכת השוערים כך היתה שהיו מתקבצים בכנופיה להגפת שערים ולפתיחתם וכולן נקראים שוערים, ולכשנאמר שמשורר ששער חייב מיתה בין שער לבדו בין שער עם אחרים, ותלמוד ערכין שהבין שהמסייע משום גזירה לפי גירסת הברייתא שהיתה לו שלא הזכיר בה שכבר אתה מתחייב בנפשך והוקשה לו להתלמוד במה חולקים רבי יהושע ור' יוחנן והוכרח לישב מחלוקתם בדרך זה ולומר שמן התורה אין איסור אלא לבדו ולא מסייע וחכמים הוא שגזרו מסייע ובזה נחלקו רבי יהושע ורבי יוחנן, אבל לפי גירסת ספרי אפילו מסייע אסור מן התורה והסברה מסייעת:

והגם שבכל כיוצא בזה אין אנו הולכים אלא אחר גירסת הברייתות המובאים בגמרא ואין אנו חוששין לנוסח הברייתות זולתם ומכל שכן לדבר שבא מבואר בגמרא כמו מה שלפנינו שאומר הש"ס בפירוש מסייע גזרה, כאן יש טעם נכון בדבר כי הרי לפניך אביי שאומר בפירוש נקטינן משורר ששער בשל חברו במיתה זה יצדיק גירסת ספרי שאמר לו רבי יוחנן שאתה מתחייב בנפשך, כי לפי גירסא שהביא התלמוד דחוויה היא דעת אביי כמו שדחה התלמוד, והגם שהש"ס הקשה לאביי ודחה דבריו, לא היה בפני אביי לומר שאיתותב ואילו היה עומד אביי ודאי שהיה מביא מההיא שהובאה בספרי:

ועוד הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי שעל אותה של ספרי נטע אהל אפדנו, ממה שהוכיח חיוב מיתה למשורר ששער מפסוק והחונים וגו' שהוא ממה שהוכיחו בברייתא של ספרי, שאמר שם אחר שהביא היא של רבי יהושע בן חנניה וכו' וזה לשונם רבי אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר אל תכריתו וגו', מעבודה לחברתה מנין תלמוד לומר והחונים לפני המשכן וגו', ומה תלמוד לומר גם הם גם אתם לפי שבא קרח וערער על אהרן הזהיר הכתוב את כל העינין עד כאן, הנה דבברייתא של ספרי הובאה

הדרשה שאמר אביי אלא שבברייתא לא נתפרש עיקר הלימוד מנין ובא אביי ופירוש שמסוף הכתוב הוא דורש דגמר אומר והזר הקרב יומת במאי מדבר הכתוב וכו' אלא בזר דאזכור עבודה ע"כ, ומעתה בכיוצא בזה מצינו לומר שהאמוראים לא היו בקיאים בברייתות, ולזה התלמוד לא ידע גירסת הברייתא כמו שהובאה בספרי שאלו ידעה לא היה דוחה דברי אביי, גם לא היה אומר מסייע משום גזירה, ותמצא שכתבו התוספות שאפילו במשניות נוכל לומר שלא היו בקיאים, וזה כפי הטיית העיון לצד ההכרחות ואחר משקולת צדדי ההטייה והענין זה שאנו דנין עליו, ודע כי ברייתות הסדורות במכילתא ספרא וספרי הם מזוקקות ואינם כשאר התוספות ולזה פסקה רמב"ם:

ונשאר לנו לפרש לפי זה במה חולקים רבי יהושע ורבי יוחנן, ונראה כי רבי יהושע היה סובר שלא נאסר אלא מעבודה קלה לעבודה חמורה כמו שוער לשורר אבל משורר לשוער שהיא עבודה שעושה המשורר עצמו כשיגדל ויתקלקל קולו, וכמו שכתב רמב"ם שם באותו פרק עצמו, סבר רבי יהושע שיכול עשות, לזה סתר רבי יוחנן סברתו ואמר לו חזור בך שאני וכו' ואתה וכו' פירוש אין אדם יכול לעשות עבודת חברו אלא כל אחד למה שנתמנה, ואני נתמנתי להיות שוער ואתה להיות משורר ואין אדם עושה דבר שלא נתמנה עליו, ולזה נתחכם רמב"ם ז"ל ופסק פרט דין זה שם ואמר וזה לשונו שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר עד כאן, לשלול סברת רבי יהושע שהיה סובר כשבא לסייע רבי יוחנן:

שוב שבתי לדקדק דברי רמב"ם כדי שלא יהיה הפך סברת הגמרא בדין המסייע, כי ב' מיני מסייע הם, א' מסייע בעבודה שיש בה שיעור לאותה עבודה לבד ממנו כגון שהיו שוערים הצריכים לאותה הדלת ובא לסייע הזו אינו חייב אלא מדרבנן, והב' מסייע להשלים הצריכין לאותה עבודה וזה חייב מן התורה, ולזה התלמוד מחמת ישוב סברת ר' יהושע לפי הגירסא שהיתה לפניו סבר שהיו שוערים המספיקים לאותה עבודה ולזה סבר רבי יהושע לסייע שאין איסור בדבר, אבל לפי גירסת ספרי שאמר לו אתה מתחייב בנפשך מוכרחים אנו לפרש שלא היה שיעור מספיק לשוערים להגיף הדלתות, ולזה דקדק רמב"ם בדבריו וזה לשונו הלויים וכו' מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חברו שלא יסייע המשורר וכו' עד כאן, הנה ממה שדקדק לומר מלאכת חברו ולא אמר במלאכת חברו יגיד שמסייע זה נכנס בחלק מהעבודה המיוחדת לחברו, וגמר אומר שלא יסייע פירוש וגדר זה הוא שאני אוסר לך בו הסיוע ולזה לא אמר ושלא יסייע והבן:

נמצינו אומרים כי המסייע בעבודה שאין בה צרכי עבודתה חייב מיתה כדעת רמב"ם וכברייתא דספרי ואין סתירה מהש"ם לזה, אלא שנשאר לדעת טעמו של רמב"ם ז"ל למה לא הוכיח חיוב מיתה ללוי משורר ששער מפסוק והחונים וגו' והזר הקרב יומת כמו שאמר בברייתא של ספרי וכדברי אביי כמו שכתבתי למעלה והלך לחזור אחר פסוק אחר שנראה מדבריו שהוא פסוק אל תכריתו משפחות הקהתי שבסוף פרשת במדבר, כי שם נאמרו ב' מאמרים שהביא הרמב"ם בפרט דין זה, הא' איש איש על עבודתו וגו', וב' ולא ימותו, והגם שכתב ועל משאו ובפסוק אל תכריתו נאמר ואל משאו, בודאי שטעות סופר הוא כי למה יניח מה שנאמר בפסוק שבו אמר ולא ימותו וילך לחפש אחר פסוק שבפרשת נשא כי שם נאמר ועל משאו ושם לא נאמר וימותו, אלא ודאי צריך להגיה בהרמב"ם ואל משאו, ויהי מה קשה למה נטה מדברי תנאים ואמוראים:

ונראה כי הרמב"ם לקח דרשת תנא שדרש מפסוק גם הם גם אתם על זה הדרך גם הם לויים על עבודת הכהנים גם אתם כהנים על עבודת לויים, ומריבוי תיבת גם שלא היה צריך לומר אלא הם ואתם מזה דורש חיוב ללוי העובד עבודה שאינה שלו, ומה שכתב רמב"ם או שסייע לוי וכו' חייבין מיתה שנאמר ולא ימותו הוא מה שנאמר בפסוק ולא ימותו גם הם גם אתם, ודרשה זו מודה גם כן רבי הגם שאמר אינו צריך הרי גמר אומר מה תלמוד לומר גם הם וגו' לפי שערער וכו' חזר הכתוב והזהיר וכו' הרי שהצדיק דרשת תנא קמא, והגם שאביי דרש מפסוק והזר הקרב שהיא דרשת רבי, כיון שנתגלה לנו שאין רבי מכחיש בדרשת ולא ימותו כנזכר בחר הרמב"ם בראיית ולא ימותו שהיא יותר מפורשת מדרשת והזר וגו' שדרשתה באם אינו ענין שהכתוב במשה ואהרן נאמר דכתיב והחונים קדמה מזרחה משה וגו', והמשכיל יבין שאינה דרשה מפורשת, לזה בחר רמב"ם להביא בספרו מפסוק ולא ימותו גם הם וגו':

ומה שהביא ראייה לאזהרת מעבודה לעבודה מפסוק איש איש על עבודתו ועל משאו מפני שזולת זה מנין לנו אזהרת מעבודה לעבודה שיבא עליה העונש ומנין יעלה מיחוש האיסור בדבר זה לפרש מאמר ולא ימותו על אם משורר ששער, לזה הביא פסוק איש איש על עבודתו ועל משאו. ואפשר כי רבינו (הרמב"ם) מפרש דברי רבי שכתבתי למעלה וזה לשונו אינו צריך שכבר נאמר אל תכריתו וגו' שחוזר על ענין הקרבת ר' יהושע לסייעו בהגפת שיערים שהרי נאמר אל תכריתו וגו' ושם נאמר איש

איש על עבודתו וגו', ומה שאמר לבסוף מעבודה לעבודה מנין אינו חוזר על האזהרה אלא על החיוב מנין שחייב מיתה, וכפי זה דברי הרמב"ם הם דברי רבי והוא ז"ל מביא בספרו הדרשה היותר מבוארת:

ולדרך זה גם כן צריך להגיה בדברי הרמב"ם ואל משאו, ומה שפסק רמב"ם שכהן שעבד עבודת לוי אינו חייב מיתה, נראה כי דן לפי מה שקדם לנו שצריך הכתוב לכתוב העונש והאזהרה, וכאן בפסוק זה לא נאמרה אזהרה ומיתה אלא לבני לוי שכן כתוב לא יקרבו ולא ימותו, והגם שגמר אומר גם הם גם אתם והוסיף הכהנים בהאמור, אין הכרח שחוזר הכתוב לב' לאזהרה וחיוב מיתה ואין לנו לומר אלא על האזהרה בא כיון שלא נאמרה אזהרה לכהנים על עבודת הלויים אלא כאן, ואין זה היקש לומר אין היקש לחצאין ויכול להתפרש על זה הדרך גם הם על מה שהוזכר בסמוך גם אתם יש לכם אזהרה על הדבר, ועוד ממה שאמר רבי אינו צריך ולא נאמר גם הם גם אתם אלא בשביל שערער קרח מזה אתה למד שאין כאן מיתה לכהן העובד עבודת לוי, שאם לא כן הרי צריך וצריך כי מקראי שהביא רבי לא הביא בהם חיוב מיתה לכהן בעבודת לויים אלא אזהרה כמובן שם מהברייתא, אלא ודאי שלא בא מאמר גם אתם אלא לאזהרה, ולזה גם כן לא אמר תנא דספרי אלא כהנים על עבודת לויים מנין ולא אמר כהנים עושים ומוזהרים על עבודת לויים מנין כמו שהתחיל לומר בלויים:

ומה שאמרו בברייתא שהובאה בערכין אתם בשלהם והם בשלכם במיתה ולא הביא הש"ס ברייתא המנגדת לה שזה יגיד שברייתא זו היתה מוסכמת לבעלי הגמרא. אומר אני כי כשנעמוד על עומק הסוגיא ממנה נכריח ללכת בדרכו של רמב"ם, והוא כי שם מסיים באותה ברייתא וזה לשונם הם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה ופרש"י הם בשלהם לוי משורר שהגיף דלתות עד כאן, וקשה לי למה שמקשה הש"ס בסמוך לדברי אב"י שאמר משורר ששער במיתה וזה לשונם מיתיבי משורר ששער ושוער ששורר אינם במיתה אלא באזהרה וכו' עד כאן. קשה למה מחזר התלמוד לברייתא אחרת להקשות לדברי אב"י ולא הקשה מברייתא שלפניו ממש שאמרה הם בשלהם אינם במיתה. ועוד קשה פרט זה של לוי מעבודה לעבודה היכן הוזכר שיאמר עליו אינ' במיתה אלא באזהרה, הלא תנא לא בא אלא לפרש מאמר גם הם גם אתם, וממה נפשך אם סובר התנא לדרוש מפסוק זה גם לוי מעבודה לעבודה שגם זה נכלל במאמר גם הם גם אתם אם כן המשפט שנעשה בכהן שעבד עבודת לוי נעשה בלוי שעבד עבודת לוי אחר כיון ששניהם כללם הבורא במאמר זה:

ואם תאמר שאין להכריח מפסוק זה אלא אזהרה כמו כן גם כן אין לחייב הכהן בעבודה של לוי, אלא מוכרח אתה לומר שאין תנא דורש איסור לוי בעבודת חברו מפסוק גם הם גם אתם אם כן תנא אהיכא קאי שאומר הם בשלהם, אלא ודאי שזה יכריח לומר כי תיבת הם טעות הוא וגרסין במקומה אתם, וזה פירושו הם בשלכם במיתה ואתם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה גם חסר מהברייתא הם בשלכם, כי להיות שהמדפיס ראה ב' תיבות כפולות הם בשלכם והם בשלכם סבר שהוא כפל לזה השמיט אחת מהם, וזה הוא נוסח הברייתא על נכון גם הם גם אתם אתם בשלהם והם בשלכם הם בשלכם במיתה אתם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה, ולזה לא מצא התלמוד להקשות לאב"י מברייתא זו שאין בה זכרון ב' עבודות לויים והקשה מברייתא אחרת, גם בזה יהיה סיפא דברייתא בדרשת הכתוב גם הם גם אתם שהביא התנא, ואמר כי הלויים בשל כהנים במיתה אבל כהנים בשל לויים אינם אלא באזהרה והטעם כמו שכתבתי בפירוש דברי רמב"ם, ומעתה עלה פסק רמב"ם וספרי וברייתא (דכריתות) [דערכין] בקנה אחד:

[ח] ואגי הנה נתתי וגו'. טעם אומרם **ואני**, נתכוין לומר כי בעד מה שהטלתי עליכם לשאת עון המקדש וגו' גם אני כבר הקדמתי לתת לכם בעד זה משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל:

[כ] בארצם לא תנחל וגו'. בספרי אמרו שאסר עליו חלק הארץ וחלק הביזה, ולזה כפל לומר **לא תנחל וחלק לא וגו'**, וכוונת הכתוב היא שהגם שירצו ישראל לחלק לו חלק עמהם לא יאמר שלא נתכוון ה' אלא לפטור ישראל מחלק אהרן אבל אם ירצו הרי אלו משובחים על דרך אומרם ז"ל (שביעית פ"ו מ"ט) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, לזה אמר **לא תנחל**, ושומע אני דוקא נחלת הארץ הוא שישנה בלאו אבל חלק הביזה אינו באיסור תלמוד לומר **וחלק וגו'.** ודקדק לומר **בתוכם** על דרך אומרם (משלי א') גורלך תפיל בתוכנו פירש ליטול חלק כאחד מהם הוא שאסר עליו אבל אם רצו לשלוח לו דורונות הרי זה מקבל מהם:

אני חלקך וגו' בתוך בני ישראל. אומרם **אני**, פירוש מה שהוא מיוחד לי אני יהיה חלקך, וחזר ופירש מה הוא הדבר ואמר **בתוך** וגו' שאין לך דבר שעושים ישראל שאין להקב"ה חלק עמהם ונוטלו הכהן, בתבואות הארץ, בפירות האילן, בלחם, בבשר, ביון, בשמן, ושאר הכ"ד מתנות:

כד כי את מעשר וגו' על כן וגו'. ולמעלה הוא אומר ולבני לוי נתתי כל מעשר בישראל וגו' חלק עבודתם, נראה כי מתנת מעשר זה שנתן ה' ללויים יש בו ב' דברים, הא' חלק הנוגע להם בארץ, והב' שאינם טורחים בארץ לעשות ז' מלאכות הצריכות עד שיהיו חטים ממורחים, לזה אמר הכתוב ב' דברים חלק חלקם בארץ וחלק עבודתם ישראל עומדים ועושים מלאכתם כדי שיהיו מופנים לעבודת אהל מועד, והנה בלויים לא אמר אני חלקך וגו' שאין הלויים זוכים בחלק ה', ולזה גם הם נותנים חלק ה' תרומה מעשר מן המעשר. והם ומעשרם אינו אלא כשכירות הדיוטות לשרת הקדוש שהוא הכהן ואהל מועד:

לא כי שכר וגו' חלקך וגו'. חזר לומר הדברים עצמן שאמר למעלה, לפי שאמר ואכלתם אותו בכל מקום שהוא חולין גמורים לזה נתן הטעם כי אין במעשר זה שום קדושה כתרומה או כדומה לה אלא ממון חול שאמר ה' לישראל לפרוע לכם שכר עבודתכם, ומעתה מה קדושה יש בו. ורז"ל (ספרי) אמרו שבא הכתוב לומר שאם עבד יטול ואם לא עבד לא יטול מכאן אמרו בן לוי שקבל עליו כל העבודות חוץ מאחד אין לו חלק בלוייה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים: